Із збірки "ЗОЛОТИЙ БУМЕРАНГ"
(1926-1946)

З КАМЕРИ СМЕРТНИКІВ

З циклу: "Каїнам, хамам і провокаторам, мертвим, живим і ще не народженим, в Україні і поза Україною сущим".

"Свої серця нам виривали,
Чужі тесали нам хрести".
О. Олесь

I

Б'є крильми птах глухої півночі над мурами,
Б'є крильми птах
Та й ловить дзьобом ґрати...
Не жур мене, товаришу похмурий мій,—
Нам так приречено з тобою умирати.

На велелюднім торжищі між ницих і крикливих,
За тридцять срібних продані від Каїнів і Юд,
Ми ордени їм кров'ю покропили
І, вже не вірячи у Божий Страшний Суд,—

За мудрість і любов, за скривджених і вбогих
Ми підем на Голгофу — ти і я —
Під крик "Розпни! Розпни!" нікчемного й брудного
Орденоносного хам'я.

II

О Гомо Сапієнс! — дитя похмурих парiїв!
О Гомо Сапієнс! — "покидьків" гордий плід! —
Прийшов єси з журби, прийшов у злидні, в чвари,
В хлипке баюрище вселюдського базару,
Як голяком на лід...

З чийого ж домислу? З якої необхідності?
По що і звідки? Та і хто прирік,
Поклавши на хребет людські жалі і крик,
Цей стовп, набряклий тугою, крізь всесвіт на обхід нести?

За що покута, та і хто прирік?..
Пощо ти взявсь нести і чого ради?
Пощо прийшов в цей світ брехні і зради?

III

О Гомо Сапієнс! — докір мій глодом ввитий,
Кавалок м'яз, пісок мільйоноліть! —
Хто ж научив тебе любити і боліть?
Хто научив за інших пломеніти?

Навіщо тобі серце буряне дали?
Навіщо к свому серцю прип'яли?
Та й прип'яли навік! Гей, прип'яли к собі!..
Навіщо ж ті раби?..
Навіщо ж ті раби?..

IV

Б'є крильми птах глухої півночі над мурами,
Б'є крильми птах
і зазира в вікно...

Заснув весь світ. І люди сплять давно...
А Він стоїть,
стоїть за ґратами понурими
І дивиться в вікно,—
У дірку та у чорну, у безвість непроглядну! —
Ні віддиху, ні руху, лиш живчик на чолі,—
Там десь, туди десь — за чорне простирадло,

Думи і серце —
бігом по землі...

Очима хоробливими утік над кам'яницями,
Бровами нерухомими крізь ніч залетів,—
Там десь —
туди десь —
з свобідними птицями...
Там десь —
де юнь і цвітінь...

Б'є крильми птах глухої півночі над мурами,
Б'є крильми птах...
І мотиль прилетів —
Із тьми на світло крізь іржу прутів
Загнався мотиль здуру.

І закрутився в безнадійнім герці!
Об дивне світло поломивши зір,
Б'ється в розпуці, трапивши у вир,
Б'ється шалено,
Б'ється об пухир,
Як об набрякле болем серце.

VI

Немає відгуку. Чигає ніч байдужа.
Набрякле серце марно жде поради...
Дай руку! Дай же руку мені, друже!..
А ти любив цей світ брехні і зради.

VII

Людської ницості не виміряти мірою,
Людської пихи — не переступить...

За ню ж, за ню стинатися офірою!
За ню, щоб не сміятись і не міряти...

І тільки серце, станувши над прірвою,
Замечеться в вогні пекельнім:
"П и т ь!.."

І вийде Він тоді — Твій біль глухої ночі! —
Твоя Журба, Твоя Любов, Краса,—
І вийде Він тоді і, взявши жало в очі,
Ганчірку щедро в оцті намочить
Й до губ притисне ратищем списа!..

О Серце, Серце!..
Пий!
...Цвістиме сад. І вірою
У мудрість і любов цвістиме далі світ...
Людської ницості не виміряти мірою.
Людської підлості
та й не переступить.

VIII
Чого ж той птах
бунтує так за мурами?
Чого ж той птах так крилами об ґрати?!.
Товаришу, товаришу похмурий мій,
Ну, а як ми не хочем умирати??!

І ми не вмрем!
Нас не зітруть із рубрики!
Ми оживем в страшнім вогні стихії.
Ми ще каратимем
хамів
Мечем Республіки

На місці лобнім
там,
біля Софі ї!

1939, Харків, тюрма на Холодній Горі.

З циклу "АРГОНАВТИ"
(Владивосток, 1936)

I

Вийшли з Рогу Золотого
Сніжно-білі кораблі
З вантажем від серця твого
Для далекої землі,

Для далекої країни,
Рейдом тим, що й всі рази;
До країни — України
Повз Корею і Янцзи.

Поуз Яву одним краєм,
Другим краєм — навмання:
Понад соняшним Китаєм,
Над замріяним Алтаєм,—
Стануть там, де золотая
Мерехтить земля...

То оспівана країна,
Дивна і проста,
То країна — Україна —
Смужка золота.

З неї ми в світи пішли.
Всі моря перепливли.
Під Цейлоном сльози лили,
В Сінгапурі воду пили,
На Амурі з стрільби били...
І своїх пісень гриміли
На новій землі,
На оцій землі.

І тепер вона вже наша —
Чужина ота!
Це ж тепер Вітчизна наша
Дивна і проста.

Ми за неї все ‘ддали,
Всі моря перепливли.
Ми для неї все лишили.
Ми за неї кpівцю лили.
Ми за неї з стрільби били
І насипали могили,
Більші і малі...
І свої хрести встромили
Край цієї землі.

II

Хто, минаючи Корею,
Зводить райдугу оту?
Хто поставив над землею
Дивну арфу золоту?

А на дивну арфу тую
Грає вітер з Уссурі...

Хай ту пісню добре чують –
Наслухають кобзарі...

...Гей, як Тихим океаном
Кругом світу на обмин
Пропливали раннім-рано
Кораблі з чужих країн.

Не з країн, лише з країни –
З чорноморських берегів —
Десь з країни — України
До японських упругів,

Десь до дикої землі
Чорноморці напливли.
Налетіли, щоб забрати
Та й далеко не нести,—
Щоб нову Вітчизну мати...
Щоб на ній навіки стати...
Щоб за неї умирати —
Умирати і цвісти...

Залишилась десь країна,—
Хто зворожить і вгада?! —
То країна — Україна?..
То замріяна дівчина?..
Наречена ж то єдина —
Вічно юна й молода?..

Сниться рано, сниться пізно –
"Де повернетесь і як?.."
Серед штормів, серед грому,
Серед бур нового дому

Не поступиться нікому,
Не забудеться ніяк...

Поспішають Аргонавти
Поуз Бірму на Босфор,
їх обходить місяць напрост
Десь через Улан-Батор,
Повз Корею... Через Хіну...
На далеку Україну
Поспішають...
Кожен рад —
Подивитись на дівчину
Та й вертатися назад.

І торкає арфу вітер —
Срібно струнами гуде,
Як звитяжців древніх діти
Клали голови і де,—

Грає думу про пригоди,
Про страждання в цій землі,
Про бойовища й походи,
Про співочий грім і вроду
Чорноморців-соколів.

Сниться рано, сниться пізно,
Незрадлива, нічия.
Серед штормів, серед грому,
Серед бур нового дому
Не відступиться нікому,
Не забудеться ніяк.

З неї ми в світи пішли.
Всі моря перепливли.

В серці всі її носили.
Скрізь її пісень гриміли.
Чужині усе 'ддали,—
Лиш її віддать не хтіли,
От і не 'ддали...
І забуть не мали сили,—
От і не змогли.

1936

БАЛАДА ПРО СЕРЦЕ

За чорними ґратами в рабській землі,
В тісному льоху каземату
Із серцем великим, осліплий в імлі
Юнак
і заплакана мати...

В вікні догорає вогонь золотий —
Печальний акорд розставання.
Комусь на світанку на страту іти,
Комусь розставання останнє...

Не день, і не два, і не сотню ночей
Сидів він і ждав цеї хвилі.
І сотні ночей серце груди пече
Та гнівом стікає в безсиллі:

За сльози батьків, за удів і сиріт,
За тюрми страшні і табори —
Він ладен усе, геть усе відтерпіть,
Лиш катові череп розбить! І розбить!
І вирвати серце в потвори...

Ніч виїла очі, та все те дарма.—
На гордеє серце управи нема.

Даремно, глузуючи, деспот завзявсь
Скорити його і зарані сміявсь:
Поставить навколішки гордість німу!
Примусить, мов пса, слугувати йому!
Гай-гай!.. Ані ласка, ні підступ, ні гнів
Ніщо!..
Як і перше, вогонь пломенів.

Ніч виїла очі і волос в пітьмі
Посікся в страшному змаганні,
А гордеє серце кипить і кипить! —
Так гордий орел все чигає на мить,
Чига... Й загибає в мовчанні.

І вирішив деспот (йому ж не переч!),
Що гордеє серце умовить лиш меч.
Та перш ніж на страту його приректи,
До сина він матір звелів привести.

В вікні догорає вогонь золотий —
Печальний акорд розставання.
Комусь на світанку на страту іти,
Комусь — розставання останнє.

І стала стара юнаку докорять:
"Пощо проміняв свою матір?
Чого ти повстав на закон владаря?
І що ти забув в казематі?

Та, ой, не на те я родила тебе,
Щоб з горя сивіть в самотині!

Щоб тьмарилось небо, від сліз голубе,
За сина,
За "злодія" сина...

Піди ж і вклонися йому до землі,
Склади свою гордість під ноги,
Проси і клянись, мов ті діти малі,
Прощення проси, як у Бога.

О сину, клянися на землю і хрест! —
Простить...
Він уміє прощати.
І будеш ти, сину, покірний, мов пес...
Я ж мати, мій сину!
Я м а т и!.."

Застукало серце у грудях сухих —
Юнак покрутив головою.
Зронив лиш сльозину з повіків сліпих
Й не в силі зронити другої.

А серце кипить! — стугонить! — стугонить:
"Н і плаче м!..
Ні м е ч е м!!.
Ні мольбо ю!!!
Лиш катові череп розбить і розбить!!!" —
Юнак
покрутив головою...

"Так будь же ти проклятий! Нині й повік!
Будь проклятий!!.
В и р о д к у!.."
"М а м о!!." —

Та в дикій розпуці, крізь сльози і крик
Ударила в груди руками.

Ударила мати у груди й пішла.
І канула мати, немов не була.
Не бачила мати, як піт із чола
Упав
на забруднений камінь.

* * *

А вночі під мечем, як кричали півні,
Щоб більше не жити ніколи,—
Голова
одлетіла.
Катюга сп'янів.
А серце забилось в шаленім вогні,
Забахкало серце на сполох!

Нікого
ніде...
Під мечем "палача",
Немов пошматоване круком,
Покраялось тіло на втіху меча,—
Змішались докупи, щоб вічно мовчать,
І мозок,
І серце,
І руки.

Зложили. Й повезли. А слідом — ніхто,—
Ні батько, ні мати, ні друг, ані хто!..
Похмуре, німе розставання.
Повезли, щоб скинути в чорний байрак

Для круків, для хижих, для диких собак...
Німе розставання останнє.

І билося серце між м'яз та кісток.

І випало серце в холодний пісок.

* * *

Полями заплакана мати ішла
І серце —
Загублене серце знайшла:

"Ой леле, чиє ж це?!.
Ой леле, одно..."

І, взяте у руки, озвалось воно:
"Зарий мене, мамо, на чорній ріллі!
Зарий мене там на печальній землі,—
Ось там, де брати, де батьки полягли...
Ось там, де ви потом кривавим зійшли,
Щоб ваша вогнями взялась маята...
Зарий мене, мамо,
Зарий мене там...
Зарий мене там..."

* * *

І виросли маки на чорній ріллі.
І плачуть над ними вночі журавлі.
А вдень, коли маки заквітнуть вогнем,
Вітає їх вітер і сонце ясне.
Там клекочуть орли, летячи в небокрай.

Там пісню м'ятежну
Співає ратай.

1927

СОБАЧИЙ БЕНКЕТ

Григорієві Косинці та
всім героям-воякам
Української Народної Республіки —
присвячено.

I

Мов з висвистом набій, в зеніті рвалось сонце
І бризкало вогнем в сколупаний граніт...
Серед гарячих плит
У командира піт
Замерз, як лід, на вилізлому оці.

"Вперед!.. Вперед!..— здавалось, невпопад
Кричав без голосу: — В п е р е д!"
І він кричав не всує:
Там кінь метавсь, як змій, без вершника, без збруї,
Там кінь
На тлі забутих барикад.

"Вперед! Вперед!.."
Метався кінь і ржав.
І бився ляск копит об занімілі мури.
І супилися палаци понурі.
І тіпався в льохах, у підворотнях жах.

Ніде ні пса. Все чисто причаїлось
І, завмираючи, чекало на фінал,—
Вслухалось, як останній Буцефал —
Новітній Буцефал гримів і ржав щосили.

Та, гей, зломили міць, зломили "черні" тій,
Що, захищаючи окровлені знамена,
Устами репаними пристрасно й вогненно
Кричала:
"ВМРЕМ! УМРЕМ ТУТ, БРАТЕ МІЙ!!."

І — вмерли.
Здолано.
Затихла канонада...
Востаннє просвистівши в стелі голубій,
Над містом розірвавсь набій! —
І гордий кінь
упав
хребтом на барикаду.

Настала тишина, задушлива без міри.
Одні втекли точити тесаки.
А другі десь шикуються в полки,
Щоб із щитом ввійти у місто непокірне.

І відхилялись боязко віконниці, як вії,—
Зирнути нишком...
"Тут — боролось дві стихії".

II

Над димарями сонце капле синім потом...
Над бруком — тиша. Спека. І одчай.
І тільки блиск забутого меча

Ворушить тишу у вечірній позолоті.
Згасає день
Від поту...

На перехресті вулиць — ні душі, ні звука.
Там гордий кінь з роздертим животом
Простяг у небо чорне копито,
Розбите копито,
як мускулясту руку.
І тихо так...
Аж раптом — пес завив!
Підбгавши хвіст, приповз, насмілився завити...
І назбігалось їх! туди, де кров розлито —
На перехрестя вулиць —
безліч псі в!!.

О, скільки їх!!. Немов це їх вітчизна.
Ще завидна почався дикий бал.—
Герой —
Урбанізований шакал —
Справляє з реготом, справляє з писком тризну.

Упала й темрява, а ґвалт на сто рулад
Росте... Р о с т е!.. І не покрить його аніяким іржанням.
Гей, коню-коню! — лицарю останній
З розбитих барикад!

Хриплять. Гризуть. Утробу й маслаки
Деруть, мов переможці у бою хоробрім.
Співають гімн бучний...Той гімн сяга під обрій
І сяють морди, мов скривавлені стяжки.
Скривавлені такі...

Вищить...
Р о с т е...
Шумить собачий пир!
Даремно хоче встать, не дати на поталу
Коня любимого — нащадка Буцефала —
Не дать!
Не дать на цей собачий пир!!!

Й не може встати
мертвий
командир.

Київ, 1928

МАТЕРІ

На сонце сідають ґави...
Вмирає вогонь золотий.

Знов про те мені вечір кривавий...
Знов про те
на мечі і щиті:

Бліда усмішка... Синь, як розлука...
Зморшка брів
і плече навкося...
У мозолясту ніжну руку
Хтось натруджене серце узяв.

Тишина... Тишина... Да-а-леко!
Як далеко, маленька моя!
До чола,
до серця,
на всесвіт —

Ці мозолі —
тільки б я!..

Ти устань на зорі без слова,
Повернися лицем на схід,—

Промінь тихий такий, пурпуровий
На уста упаде сухі.

Упаде на уста молитва,
Упаде на уста "прощай"...
Моя тиха, старенька, оджита,—
Ти дивися
і знай,

Ти дивися і знай:
да-а-леко
На зорі стоїть син один,
Зустрічаючи сонце і клекіт,
Те "прощай" посилає в і н.

Одболять мозолі і рани,
Поростуть чебрецем в гаях...
Хай згорає ж пелюстка остання.
Перед сонцем нового світання
Не потрібні ні "ох", ні "ах".

Одкричали над сонцем ґави.
Облетіли листки золоті...
Про вогонь мені ранок яскравий
Написав
на мечі і щиті.

Владивосток, 1933

РІДНА МОВА

Мово рідна!
Колискова
Материнська ніжна мово!
Мово сили й простоти,—
Гей, яка ж прекрасна Ти!

Перше слово — крик любови,
Сміх і радість немовляти —
Неповторне слово "М а т и"
Про життя найперше слово...

Друге слово — гімн величний,
Грім звитяг і клекіт орлій,—
Звук "Вітчизни" неповторний
І простий, і предковічний...

Ну, а третє слово — "М и л а" —
Буря крови, пісня рвійна
І така, як пах любистку,
І така, як мрійка мрійна...

Перейшов усі світи я,
Є прекрасних мов багато,
Але першою, як Мати,
Серед мов одна лиш ти є.

Ти велична і проста.
Ти стара і вічно нова.
Ти могутня, рідна мово!
Мово — пісня колискова.
Мова —
матері уста.

Хабаровськ, 1937

З "МИСЛИВСЬКОЇ СОНАТИ"

I

Як в гонг вечірній виб'є лунко зорю
Співливий молоток веселих мулярів,
Як сонце стане за сильветою борів,
Хмаринку ваблячи пливти десь в синє море,
І гаснутиме день,
тоді — до всіх глухий,

Опроставши опорки від трухи,
В рудому фартусі приходить він — товариш
Моєї юності, дитячих свідок літ,—
І рукавом рясний обтерши піт
З чола завапненого, радісно ушкварить
Кашкетом об мій "труд" і скаже: "О с ь!"

І навздогін за сонцем подамось.

II

Над бором сизим, над стрільчатим бором
Втікає сонце і хмаринка теж.
А ти зоставсь і вже не доженеш,—
Бредеш озерами... Житами... гейби морем.

І станеш десь на 'дній нозі, мов птах,
І занімієш, стежачи в чеканні...
Кого й чого?
Чи ластівок останніх?

Чи птиць нічних сильвети на смерканні?..
Й забудеш, хто ти й що в твоїх руках.

І так стоятимеш до пізньої пори,
Мов зачарований, з очима догори.

Аж поки ніч глибока не спаде.
Аж поки, щоб тебе випроводжати,
Не вийде місяць й зорь не приведе:
Усі пройшли — і ластівки крилаті,
Жуки і кроншнепи...
й тобі пора рушати.

Прибитий пил шляхів.
Млинів німі пікети.
Дівочий сміх над хутором і поцілунків клич.
І нагло з радості ти вистрілиш у ніч,
Пускаючи до зір набій, немов ракету.

1931

ТІНЬ

Над Кодаком
нависла ніч в задумі,
І в клекоті води розбився срібний диск...
То ґвалт?.. Чи крик?..
То лиш повстання шуми.
А на горі — перетинає луни —
Маячить сірий палець-обеліск.

Написано
на давньому граніті,
Написано... Лиш дата і слова.

А серце так щемить щеням побитим —
Чаїний крик йому — маленькі діти,
А череп місяця — безм'яза голова.

Одрубані, одсічені долоні,
Бліді такі — сюди... сюди...—
Пливуть і крутяться в шаленім перегоні...
Династія расєйських фараонів
Вельможним пальцем шикає на заколот води.

Слова нікчемні! О слова руді, мідяні! —
Оджили ви, у чому ж сила та,
Що очі виїда і ятрить давні рани?!
Сіренький обеліск такий поганий.
І — серце виверта!

Вінець мого терплячого народу!
Когось отут висвячувано в "чин",
По "чину" ж — причепили нагороду
Гранітову
на кряж.
Насподі ж
Поховано...
Насподі не мечі.
Не жаль мечів,— поховано століття!
Століття канули —
лишилися "хахли"!..
Одні дурні ростили іншим діти —
Прожили вік і — наче не були;

Другі — за батька чина заробили
В підлизах десь. Яка краса!!.
Хай гнулися. Хай витерпіли силу.
Зате ж, зате на всесвіт прогриміла
"Малорасєйська ковбаса"!

Ридає вал і піниться під кряжем.
Яка пустеля! Ніч мовчить.
Лиш десь... То розпачі?
Чи то далекі мажі?
Чи хтось силкується-силкується й не скаже?!
Чи Ярославна
плаче на мечі?!.
Пройшли віки — такі віки булані...
Обкрадені, запльовані, німі,
Все мовчимо (лиш зойк чайок порану!) —
Такі покірні, чемні і — самі.
А по містах — тріщать мечі картонні.
Який хаос!.. Хто свій? І хто чужий? —
І всі б вести, вести "в незнані гони"...
Чому ж мовчиш?
Чому і досі стогнеш?!
За ким підеш?! — Кажи.

Чи, може, то — лиш забавка дитяча,
А ти, понурий, як стихійний вал,
Пройдеш,
не глянеш,
не про тебе наче,—
І лише плюнеш щиро, замість здачі,
В папірний карнавал.

Над обрієм
десь миготять зірниці
І крапає роса на залізняк...
Ой, наді мною птиці!
Грізні птиці! —
Широким помахом в захмарену дзвіницю
Б'ють!!.
і на обрії не здіймуться ніяк.

На чорнім обрії
не здіймуться ніяк...

О Україно! Краю мій химерний!
Країно крови, злиднів і пісень!
Яка ти будеш, як свої нові знамена
До краю донесеш? В який-то день?..

Що слава тут, твоє минуле всяке —
І Переяслав,
Жовті Води
й Чигирин? —
Сторінки слави чи позорищ — все однако
Сьогодні всі судили на загин.

Судили всі...
Гей, хутори злиденні!
Понурий степе, латаний, рудий! —
В пилу твої потріпані імена
І слава, мов опале листя клена,
У м'ятежі води...

Дарма, дарма,— десь буде нова слава,
І прогримиш на всесвіт! Вірю я.

І їсть Тебе,
і їсть Тебе оця іржа кривава,
І сходить потом молодість Твоя.

Дарма, дарма!..
Таж вдарить грім шалений!
І змиє злива цю іржу і піт.
Під сонцем загудуть Твої знамена!
І пройдуть легіони ще за мене

На південь,
північ,
захід і на схід.

Тим часом...
Десь гризуть зумбела коні.
Ридає вал під кряжем. Ніч мовчить.
Мертвецьки сплять — чи причаїлись сонні
І слухають,
і слухають невидні легіони,
Як Ярославна плаче на мечі.

1927

ЗОЛОТИЙ БУМЕРАНГ

I
В орбіті сонця Альма Матер
Маршрутом зоряних фрегатів
В етері з гуготом летить
Крізь цілий ряд тисячоліть...
Ані на мить,
Ані на цаль
Не схибивши, невтомно ходить —
Космічний еліпсис виводить
І разом з сонцем гне в безодні
Непередбачену спіраль.
З яких же воль? Якого бога?
І з примхи дьявола якого?
Куди й по що — без мап,
без дат
Параболить, летить фрегат,
Параболить
серед нічого?
Куди?
Звідкіль цей корабель —

Мара безоднь, мара пустель?!.
Від нефіксованої дати,
Через мільйони літ і ер,
Аж дотепер і відтепер
Жене в етері Альма Матер, —
Стримить! Жене із сонцем вдвох
Космічним, божевільним гоном,
За беззаконням чи законом,
Шляхом космічних катастроф;
В ніщо, у безвість, у ніде —
Параболить,
поки впаде.
Параболить поза законом.
Але де падати й куди?
Нема понять "сюди" й "туди",
Нема сторін, ні дна, ні д’горі, —
Порожнява фантасмагорій,
Порожнява нудна, страшна,
Порожнява без меж, без дна,
А в ній, в ній крах —
лиш зустріч двох, —
Фінал космічних катастроф.
І гонить, гонить в безвість чвалом,
У невідоме, на поталу,
В ніщо, у ніч закований,
Параболить рокований.
Параболить к цьому фіналу
Життям вантажен корабель —
Мара безоднь,
Мара пустель.
Від нефіксованої дати
Так вічність падає, летить,
Через пустелі миготить
В орбіті сонця Альма Матер.
Вже й сонце, падати й світить

Стомившись, стало погасати —
В орбіті сонця Альма Матер…
II
Холодні глетчери і шпилі,
Материків хребти в тумані,
Ясні свічада океанів,
Плаци великі і малі —
Пливуть по круглій оболонці
І повертаються під сонцем…
І повертаються в імлі
Рухливі контури землі.
III
Так перед учнем на столі —
Десь на Землі — її подоба,
Продукт людського мозку, глобус —
Портретик капосний Землі —
Перед ясним дитячим оком
Стає то тим, то іншим боком
Пливе…
Ах лихо! Чи ж пливе?
Чи так?
Зовсім не так, сливе .
Невдалий твір митця-невдахи
Напів з паперу, напів з бляхи,
Підмазаний, щоб не рипів,
Рипить в коростяві струпів, —
В тенетах різних ахіней,
В пітканні мотузів і шлей.
Географічних смуг і ліній, —
Як дохла вобла в ятерині
З прогоничем у животі,
Рахуби завдає отій
Малій допитливій дитині.
Лиш марно хмарить тихий зір
Грайливих радісних озір —

Очей дитячих синіх-синіх,
Єдиних тут живих озір.
По копії нулі, нулі…
Ах, любий мрійнику з Землі!
Покинь цю бульбу на столі!
Облиш цю копію Землі.
IV
Через етер, через віки,
Без втулки, осі і чоки ,
Без компаса і без стерна… —
Оце-о Мати! Це вона!
Жене безоднями в імлі,
Мерехкотить на чорнім тлі.
Яснять свічада океанів,
Мигають пасма гір в тумані,
Материки й архіпелаги,
І острови, і острівці
З нічних холодних манівців
Біжать по соняшну наснагу.
Спішать. Пливуть,
пройшовши тінь,
Під зливу соняшних промінь.
І гріє сонце їх і ллє
Снагу через мільйони льє, —
Свій живодайний вогнецвіт
Без обміру і без контролю
Потопою злива в юдолю —
В живий, ним витворений світ, —
Нехай буя! Нехай живе!
Нехай лишень за ним пливе.
І радо назирці здаля
Не відстає, спішить Земля.
Попід зеніт притьмом проходить,
Під зливу кожну цаль виводить,
Живе! — і плодить, плодить, плодить, —

Мільйонам форм життя нове
Дає
Й безоднями пливе.
Колиска. Фарма . Корабель!!.
Мара безоднь. Мара пустель.
V
Благословенний світ — Едем!
Скарбів незлічених юдоля,
Доробок безлічі віків,
На золотих шнурах гондола —
Земля п’ятьох материків.
Буяє, миготить, тріпоче,
Через безмежну прірву ночі
Жене, мов радости юла, —
Стримить через усенькі сфери
В серпанку ніжнім атмосфери…
Дитина Сонця і Тепла.
Колиска людськости — Земля.
VI
Земля без Заходу і Сходу,
На два льодових бігуни .
На двох суцільних брилах льоду
Лише й немає там народу,
Бо не бува, либонь, весни.
Там не сягає сонця промінь.
Там не буває злив і грому.
Там прирекли вже так — "не жить".
Бігун не йде, бігун стоїть.
Між бігунами ж, між льодами,
Між бігунами буйний цвіт.
Між бігунами барви-плями…
Між бігунами рух і гамір…
Між ними казка, казка — світ!
Світ в веселках, у гомоні,
Світ в радіснім поломені.

Там кожна чверть і кожна цаль
Під зливу соняшну виходить, —
Живе
І плодить, плодить, плодить…
І тче в них соняшний рискаль
В мільйонах форм, як дивні міти,
Життя окремішніх світів,
Щоб кожен жив,
Щоб кожен цвів,
Родився сам і вмів родити.
Благословенний світ — Едем!
VII
Так в буйнім патосі цвітіння,
Покірна воля рискаля,
Пливе й гойдається над синню
Колиска людськости — Земля.
Колиска безлічі народів,
Доробок безлічі віків,
Земля без Заходу і Сходу —
Земля п’ятьох материків.
Буяє. Миготить. Тріпоче.
До млосних любощів охоча.
У діадемі променів,
У веселках, у гомоні,
Серед пітьми, серед пустелі —
Яка ж бо ти й прекрасна, леле!
Яка ж ти й гарна оддаля,
О, Альма-матінка Земля!
VIII
Земля без Заходу і Сходу,
Без конфірмації Земля, —
Без пашпорту в просторах ходить,
Без атестації гуля.
А на Землі… Гей на Землі…
Там на Землі туман і мла.

Там на Землі діла малі —
Діла людські — свої діла.
Торги… Бойовиська… Походи…
Аж кров’ю давиться Земля!
Земля без Заходу і Сходу,
Без конфірмації Земля, —
У приписи
сповивана,
Гранатами
поливана,
Засмикана,
закивана
Земля.
І кожен день, і уночі
І кожна тля — анічичирк.
Земля без Заходу і Сходу
Та й і без виходу Земля!
Там без квитка, либонь, не ходять,
Там без ключа й замка не сплять.
І кожен день, і уночі
І кожна тля — анічичирк.
Без пашпорту не родиться,
Без дозволу — не мре,
Без кодексу — не сходиться,
Без "права" — не бере.
Не їсть без молитовника,
Не любить без чиновника,
Без палки й арештовника
Ні мовить, ні оре.
Не снить без конституції,
Не д’хне без контрибуції,
Без чиншу й екзекуції
Ні дума, ні пере…
Земля без Заходу і Сходу,
Без конфірмації Земля, —

Без пашпорту в просторах ходить,
Без візи шейха й короля.
А на землі… Гей на Землі…
Там на Землі туман і мла.
Там на Землі діла малі,
Діла людські — свої діла:
На "Сходи" й "Заходи" розбили,
Переділили бігуни
І кожну чвертку розчертили,
Мов "пітагорові штани".
Та все стовпи… стовпи… і лати…
І таблички, і патрулі…
Що стовп — то й штат, а в кожнім штаті
Наглядачі і "королі",
Чи раднаркоми там, магоги,
Божки, божечки й демагоги,
Шамани й йоги…
Що кому!
Несуть Талмуд. Пасуть юрму.
Ведуть її. Вставляють стекла.
Несуть ключі від "Раю" й "Пекла",
Та у всіх нові! Та у всіх свої!..
Я пізнаю Тебе по їх!
Я пізнаю тебе по шатах —
По глицях, по стовпах, по латах,
По тюрмах,
По тюремних ґратах!
Я пізнаю тебе по штатах,
О, Мати-Земле, Альма Матер!
О, Земле Мати, Альма Матер!
IX
Щезає ніч. Щезає день
В безодню, в вічність, у ніде…
Серед пустель на чорнім тлі
По сніжно-білій оболонці

Пливуть і крутяться під сонцем,
Пливуть і крутяться в імлі
Рухливі контури Землі.
X
Ось край богів, жертовня Чарки —
Вітчизна Данте і Петрарки
У сяйво з темряви гряде
І Елінку стару веде
За руку —
впитися іще
Хмільної радости, ачей
Не доведеться раптом вдруге…
Країна пензля в плямах, в смугах…
Країна мрійників-майстрів…
Країна деспотів-царів…
Попід зеніт притьмом проходить
І у зеніт люфу наводить,
І у зеніт стромля хрести,
Стромля зіньки , стромля персти…
Неначе просить до "Раю" —
Ридає, ницьма лежучи,
І хтось у ній ключі тримає —
До "Раю" начебто ключі.
Підносить очі і персти,
Підносить чаші і хрести,
Підносить руки д’горі, д’горі!..
У власних вир фантасмагорій.
А д’горі —
тільки пустота,
А в ній, як латка золота,
Пливе Вона — минає зорі.
О, край Петрарки й край Тезея!
Край мрій, колізій, Колізея!..
Ще Юлій Цезар і Нерон
Навчали в нім божків любити,

Навчали різатись і битись
Та шанувати блиск корон.
Відтоді всохла навіть Лета.
Відтоді вимерли поети.
Вона ж усе шука мети, —
Стромля в зеніт зіньки й персти,
Шукає "Раю" в атмосфері —
В якійсь там сфері у етері, —
Ридає, ницьма лежучи,
Й тримає ковані ключі.
Сама собі снує тенета,
Сама собі жалобу тче,
Замісто Тибра, прагне Лети,
Замісто сонця…
От іще!
Ах, Земле — Земле! Все вотще!
Там пустота в тій дивній сфері
Химерних мрій Алігієрі!..
І блідне Дантова свята,
Зникає смужка золота.

XI

Серед пустель, на чорнім тлі,
По сніжно-білій оболонці
Пливуть і крутяться під сонцем,
Пливуть і крутяться в імлі
Рухливі контури Землі.

XII

……
Безводні Азії пустелі…
Холодні Арктики сніги…
Земель гавайських упруги
На бо’зна котрій паралелі…
І чорна млость лісів тропічних,
І субтропічних прерій синь
По циферблату, гейби тінь,

Проходять у мандрівці вічній, —
Спішать в нікуди, у ніде.
Деталь іде —
Деталь везе.
XIII
Месопотамія… Едем
На тихих водах Іордану…
Строкатий клин земель Корану…
Обличчя Індії руде…
І чорний жмут кряжів Паміру…
Рівнин слов’янських сиза шкіра…
Країна пагод… Мла Сибіру…
І в туманах архіпелаг —
Межи морями плями, плями
Під смолоскипом Фудзіями…
Строкатий Пан-Європи стяг…
І знову ось архіпелаг —
Вітчизни Байрона й Шекспіра.
А над усім, як в казці, пробі!
Ходою велетня іде
Вітчизни саг великий чобіт.
XIV
Іде у Ніч… А інші — в День.
Америк двох крилата птиця
В емалі лине голубій.
За нею слідом чорнолиця
Країна муринів — вдовиця —
Лицем під соняшний прибій, —
Пливе, щоб зникнути за грані
В безмежнім тихім океані…
А ген-ге-ен з-за лінії,
Загублене у синяві,
Од всіх одірване, одно
Спішить Австралії плесно.
Спішить-спішить — не дожене

Дитя мале, дитя дурне…
Так в зливі сонця, у етері
Пливе при власній атмосфері,
Пливе на протязі віків
Земля п’ятьох материків.
XV
Від тропіків й до моря льоду,
Від Гангу й геть до Шпіцберген
Багато перейшло народів,
Ще більше перейшло племен,
Відколи став цей дивний світ —
За час кількох мільйоноліть.
І вже не так у тій Гондолі.
У тій колисці — на Землі.
Малі пташата вже не голі,
Не голі вже та й не малі;
Перемальована руками
Не та вже й смужка золота,
Геть переснована дротами
Сама й колиска вже не та.
Не так уже у тій Гондолі,
У тій колисці — на Землі
І не дієзи вже — бемолі
Стоять в піснях й пісні не ті…
Але ж по-давньому Гондола
Береться сонцем і цвіте —
Але ж по-давньому Гондолу
Гойдає сонце золоте.
XVI
У смугах рік, у смугах гір,
Строката, закосичена,
Помежи гір, межи озір
Розписана, розмічена,
Покраяна на тьму знамен,
Поділена межи племен.

Що шмат, то й клин до клину клином.
І кожен клин — то є країна.
І так всі п’ять материків.
Посіли їх аж геть до цалі…
Перевантажені, важкі
Гойдаються материки
На ніжно-голубій емалі.
XVII
А по емалі — нікелі,
Такі малі, такі малі! —
А по емалі — нікелі
Мікроскопічні кораблі:
Пливуть години і тижні,
Пливуть навколо бігунів…
З країни Данте і Петрарки —
Десь до країни Далай-Лами,
А чи з вітчизни Пива й Марки —
До смолоскипу Фудзіями.
Чи то із дикого Сибіру —
В химерний край Шехерезади,
Чи десь довозять чорношкірих
В країну Розуму і Ладу…
Пливуть малі… такі малі! —
По голубому нікелі…
Нехай пливуть — їм тра пливти.
Багато їх — країв отих.
Багато їх та й всі вони,
Мов край той Данте і Петрарки…
Придатен опис без ремарки
На всі чотири сторони.
XVIII
Щезає ніч.
Щезає день, —
В безодню. В вічність. У ніде.
Серед пустель на чорнім тлі

По сніжно-білій оболонці
Пливуть і крутяться під сонцем,
Пливуть і крутяться в імлі
Рухливі контури Землі.
XIX
І вибігають по одній,
І ось збираються роями
Країни — плями… плями… плями… —
Мов проти сонця дітвора,
В міжгір’ях, в нетрищах, в ярах, —
Таборища людських племен…
А серед них он —
край пісень
І зветься край той
Україна!
XX
Серед слов’янської рівнини,
Межи Сибіром і хребтом
Карпатських гір — крутим хребтом —
Пливе під сонцем Україна:
Лице в зеніт. Коса в цвітінь.
Рожеві руки в моря синь.
Заквітчана, усміхнена
І мрійна над усіх вона.
Плацдарм сливе одвічних воєн,
Бойовиськ край, від Трої втроє
Чи не славніших рубежів.
Земля Олегових героїв.
Земля Буй-Тура смілих воїв.
Край волелюбців, край мужів
Пренепокірних.
На межі
Між двох світів, як Ельдорадо,
В Елладу з Арктики проспект,
Всіх завойовників завада,

Всіх завойовників об’єкт.
Не 'дин там кораблі спалив.
Не 'дин там пальці посмалив,
Земля титанів-"нетитанів",
Земля веселих кобзарів.
Не бракувало там Боянів,
А й не було своїх царів.
Не бракувало й на діла
І хоч хай доля обійшла,
І хоч нема ім’я у світі
Та буйно родяться в ній діти,
Хоч доля й мачуха була…
Земля титанів-"нетитанів",
Земля могутніх кобзарів…
Й пливе із давньої пори —
З давно забутої пори —
Десь у майбутнє з сонця п’яна,
Пливе!..
Либонь, щоб все з початку.
Над пережитим, мов печатки,
Стоять хрести, лиснять могили…
Там вже ні гіку, ні луни,
Де печенізькі табуни
Та скитські тичбища ходили.
Вже не бряжчать мечі, як здавна.
В лискучім соняшнім пилу
В Путивлі-граді на валу
Давно не плаче Ярославна, —
Лице в зеніт, коса в цвітінь,
Рожеві руки в моря синь, —
Заквітчана, усміхнена
І мрійна над усіх вона.
Тож Край-Титан! То по росі
У перламутрі-поросі
Плацдарм бойовиськ. Край-дитина.

І зветься край той Україна.
А в ній…
XXI
…Десь в місті чи в селі
Маленький хлопчик при столі
Тримає копію Землі.
По паралелях пальцем водить —
Перетина меридіан,
Минає гір хребти і води —
До Уругвая пішки ходить
Через Індійський океан.
З ночей казок Шехерезади
Навпрост по сизих пасмах гір
Йде до співочої Гренади
Через Єгипет і Памір.
З душних ночей Шехерезади
До Ніневії…
До Еллади…
І мерехтять ясні свічада
Дитячих радісних озір.
Маленький світ — малий хлопчисько,
Син Сонця — велетня світів!
Він задоволений з колиски —
З Землі п’ятьох материків, —
По паралелях пальцем водить…
Нехай!
Нехай!
Нехай же ходить.
Родившись жити і цвісти, —
Йому цвісти! Йому іти!
Йому йти радісним походом!
І повертається пухир,
Рипить, повзе нерівно, скоком, —
І посміхається над ним
Світила син блакитноокий.

По копії нулі… нулі…
Ах, любий мрійнику з Землі!
Крути її, щоб аж свистіла!
Крути-крути, щоб аж гула!
Щоби просторами летіла,
Щоб над безоднями пливла,
Щоб в сяйві сонця золотого,
Щоб без диявола лихого,
Щоб тільки жити і цвісти, —
Крути її!
Крути!
Крути…
XXII
Мов після вибуху гарматень ,
Без втулки, осі і чоки
Параболить через віки,
Параболить фрегат з фрегатів.
Жене безоднями в імлі…
Мерехкотить на чорнім тлі…
Яснять свічада океанів,
Лисніють пасма гір в тумані
Через етер, крізь всенькі сфери…
І мерехтять ясні озера
В малого хлопчика з Землі.
Крути ж її, щоб аж свистіла!
Крути-крути, щоб аж гула!
Щоби просторами летіла,
Щоб над безоднями пливла,
Щоб в сяйві, сонця золотого,
Щоб без диявола лихого,
Щоб тільки жити і цвісти, —
Крути її!
Крути!
Крути…
XXIII

Пливуть світи.
Холонуть зорі.
В порожняві фантасмагорій
Ані початків, ані дна, —
Порожнява нудна, страшна,
Порожнява без меж, без дна,
А в ній Вона
минає зорі.
Біжить мандрівниця пустель,
Береться сонцем і цвіте.
Ані помилиться ніде.
Ані зупиниться ніде.
* * *
Тут — крапка. Тут урвав, далебі, —
На допит йти, на цундру треба
Таки ж на тім на Кораблі —
Таки в в’язниці на Землі.
Читачу любий! Пощо сміх?
Не смійся, серце, — кажуть, "гріх".
1932
ДРУГА ЧАСТИНА

(фрагменти)

Привіт, привіт, читачу мій,
Уявлюваний, бажаний!
Привіт-привіт, тепер не мій
Світ любий, ненагляджений!

Гей, неба метр і сонця жмут,
Діра, залізна заслінка...
Прилинь, сядь к променю на прут
Хоч Ти, маленька ластівко!

Защебечи...
Привіт-привіт,
Товаришко дитячих літ!
Зникає слід...
І — канув слід...
Ну, що ж, мабуть, запалюймо
Та й далі повість почнемо.

З ПІСЕНЬ МАТЕРІ

Проти сонця жило сім братів —
Сім братів проти сонця жило.
Сім братів-мулярів, шість веселих майстрів,
Сьомий брат... Щоб зубів не звело —

Веселішого над, сміливішого над
І щирішого ще й співака
З тих братів-мулярів, з тих веселих майстрів
Понад сьомого з них не шукай.

Понад сьомого в світі, либонь, не було,
Тільки ж лихо йому щільно зуби звело.

А звело, гей, звело, звело зуби від дум,
Звело зуби від болю за кривди і глум...

Проти сонця жило сім братів,
Сім братів проти сонця жило,
Сім братів-мулярів — шість веселих майстрів,
А по сьомому
й слід замело.

На далеких шляхах, ще й в глибоких снігах —
Тільки слід замело по блискучих шаблях.

"Гей, сибірськая ніч — каторжанка стара! —
Привітай співуна та й не зрадь муляра! —
До шістьох би! —
Та й знов в молоток!.."

І звідтам — крук костей не заносив туди,—
По Сибіру нудив, з-за Сибіру блудив —
Добирав стежечок і стежок.

Проти сонця жило сім братів,—
Знову сім проти сонця жило.
Сім братів-мулярів — шість веселих майстрів,
Сьомий брат над усіх, як на зло.

"Нумо, браття, ударимо пісні тії,
Що ніхто більш у світі не знає її!
Що не знає її і не тямить ніхто,
Тільки тямить п'ястук та дзвінкий молоток..."

І кресали весь день од зорі до зорі,
І гриміли пісень не таких мулярі!
Аж летіли під сонце скалки золоті...

Проти сонця жило сім братів.

Мотив широкий і у пісні-душогубці
Мотивом тим пливти й пливти б.
Гай-гай... Якби ж тій волелюбці,
Коли б тій матері-голубці
До світу в найми не іти.

НА РЕЙДІ

Не колихала мати сина.
П'ятьох колих... та й кинула
А шостого у фартушину
У батьківську завинула,—
У мулярську, співаючи,
Тихесенько люляючи,
Тихенько, десь у найми ідучи:

"Хай п'ять біжать, а ти лежи...
(З такою-от дитиною!!)
Ой, лю-лі-лю, ой, лю-лі-жи,—
Пишайся фартушиною..."

З грудей — і в сонце на зорі.
Безжурне плем'я — мулярі!

Гей, молотки весь день дзвеніли,
Та й вигравали молотки,—
Дзвонили там, доклавши сили,
Там розважалися батьки.

Будівники у молотки
Вже ж і тяли! Вже ж і дзвонили!.

І під той дзвін, під зорний, гойно
Під дзвін хтось сам себе люляв.
То під той дзвін дзвонарик гойний —
Батьків веселих син достойний —
В рудому фартусі гуляв.

II
Напроти сонця в фартушині,
На голубому шпориші...
Та ні, не так, а так пиши:

В лагуні тихій, в бухті синій —
В лискучім соняшнім ковші —
Там мореплавець окошився,-
Там морехід на бригантині
Отаборивсь в лагуні синій —
Й снує перед походом нині
Пісні мандрівної душі.

Снує пісні ясні і нові,
Неповторимі, римові
На ластів'ячій бистрій мові,
На голубиній вимові.

Торкає сонця срібний трос —
Колумб, і лоцман, і матрос,—
Співа пісень, снує пісень...
"Вперед!.. Рушай! у ясний день..."

Дарма, що компаса нема,
І що стерна нема, дарма,
І що нема кітви і прови,—
Маленький лоцман мосяжовий —
Сміливий капітан:
"Р у ш а й!
В химерний світ, в незнаний край —
Р у ш а й!.."
Сміливий капітан.
Такий завзятий капітан.

Шумить, як море, ясний день.
Лопоче лист. Гуде брам-стень ,
І снасть легенький бриз пружинить...

На тихім рейді бригантина...

III

...На тлі осяянім під тином
Видзвонює лапатий клен —
Шумить розложистих пісень:
"Вперед, вперед!" —
Гуде брам-стень.
І снасть легенький бриз пружинить.
Тремтить на рейді бригантина...
І шле привіт мандрівник легким,
Веселим помахом руки.
І проводжають в край далекий
Його лелеки й ластівки,
Чіпляють строфи на гітови...
А він їм все пісні нові
На ластів'ячій бистрій мові,
На голубиній вимові —
Прощання сальви і привіт.
Зове з собою в дивний світ:
"Мерщій, мерщій! Ідіть, ідіть!
Бо вже вітрила — як пружина!
Бо вже рушає бригантина..."

На тихім рейді бригантина.

З ПІСЕНЬ МАТЕРІ

I

Не колихала сина мати,
До світа в найми ідучи,
Так не забула колихати
При яснім місяці вночі...

А на поденну й наймачів
Була багата та Країна —

Батьків преславних дочка гола,
Але хоч гола, так жива!
Але й співлива ж, хоч і гола!
Хоч стомлена — так гордочола,
Скупа на скарги і слова.

Батьків преславних донька вірна,—
Дитина Степу й двох Морів,
Онука воїв — чубарів —
Нетяг онука! Волелюбців!..
Пісень! пісень же!..
й не згусти.
Гай-гай! Та тільки ж волелюбці:
Коли б тій Матері-голубці
До світу в найми не іти!

II

Короткі ночі — літні ночі,
Короткий сон — як смуток в них.
Лише згадки про сни дівочі
Летять на конях вороних.

Короткі ночі — літні ночі...
В хатині "ходики" цокочуть,—
Підлещуються, цокотять,—
Мов розказати казку хочуть,
Мов зазирають тихо в очі,—
Гойдають матір і дитя.

Короткі сни — дівоцькі сни,
Проспівані, мов ті пісні,
Розгублені десь в далині
Дзвінкі пісні — дівоцькі сни...

Дивився місяць ясним оком,
Десь намовляв циганку-ніч,
До них цвіркун мотив широкий
Розгойдував у тишині —

Широкий степовий мотив...
Мотивом тим пливти й пливти б.

"Під сонце Світ, та й Світ — не зглянеш!
Ключа... ключами йдуть птахи.
Дзвенять острунені дротами
В краї небачені шляхи.

А по шляхах та гей по тих! —
По тих шляхах іти б і йти...

Іти б, як той свобідний клекіт,
Як йдуть птахи в краї далекі,

Летять і кличуть, як "люблю",—
етять: "курли... курли... курлю!.."

Через ліси, поля і луки —
Свобіднокрилі літаки!
А в мулярів — жилаві руки,
В руках — сталеві молотки.

Та все видзвонюють споруди.
Та все будують всім і всюди.
Та все видзвонюють пісень —
Під сонцем крешуть — дзень! — і дзень!

Під сонцем хмари... хмари... хмари...
До них — і оком не звести! —

Під хмари аж у шумі, в згарі
Стоять спорудища-почвари,
Стоять, черкають хмар хати.
То все вони, то молотки!..
То все хати, то все людські...

Під сонцем світ та й світ широкий,
Веселий світ, казковий світ...
А в мулярів знавецьке око,
Хоч невибагливий живіт!
Махорку курять і піють.
Та цеглу, цеглу, цеглу б'ють,
Аж вилітають блискітки —
Наздоганяють молотки

Аж ген-ге-е-н під небо синє...
Під сонцем крешуть мулярі!
Під сонцем, сину!
Люлі, сину!
Ой, люлі — люлі на зорі.

Вторив цвіркун і завмирав.
І місяць в шибу зазирав,
І посміхався з родимки,
І насварявсь на "ходики":

"Ой, не спішіть! Ой, не спішіть!
Ще трішки ночі доточіть,
Ще трішки-трішки темноти,
Заким їй в найми не іти...
І де ти мчиш, здуріла мить?!
Ось цить лишень...
Ось цить..."

1932

Звідкіль прибув цей дивний Крез?
Чи народився? Чи воскрес?..

Під сонцем — хмари, хмари, хмари,
Під ясним — хмари і хмарки,
Їх трансформує сонце з пари,
Як трансформує геть віки,
Як трансформує світ увесь...—
От народився і воскрес!

Без кодексу і без свитини,
Голісінький такий один,—
Всього лиш тільки Сонця Син
З ім'ям прославленим людини.

Над Магометів Магомет —
Син Самодержця світового.
Й нема, нема над ним нікого,
Лиш неба голубий намет,
Лиш шлях сузірь,— а ні на цаль
Ніким не сходжена дорога...
І конституція для нього —
Лиш Сонця золота скрижаль.

А в ній — щоб Сонця стяг нести.
А в нім — щоб буйно процвісти.
Процвісти ж буйно, щоб умерти
І тихим рястом порости.

Під сонцем — хмари, хмари, хмари,
Під ясним — хмари і хмарки,
Їх трансформує геть віки,

Їх трансформує сонце з пари,
Як трансформує світ увесь...

От народився і воскрес!

ГУЛЯЙПОЛЕ

Лежить Гуляйполе в крові і в сльозах,
Потоптане, смертю розоране,
В бомбових кратерах і черепах,
В гільзах,
В ожугах,
В м'язах,
В тріскách...
І навіть не крячуть ворони —

Жахаються круки, минають здаля, —
Шкіриться жаско, смердить земля.

Смердить і душить фосфором і тротилом,
Паленим м'ясом і динамітом...
І вже не збагнеш тут, де ж було тіло?!
Де були очі?! Де ж тут могили?!
Де матері, а де діти!?

В смерчах землі, в гекатомбах руїн,
В чорних роздзяплених кратерах
Від дітей, від дрібних, тільки пил один...
І не плаче мати, і не тужить дзвін,
І ніхто вже їх не збиратиме.

Не пригорне їх вітер — лиш сажа сама.
Брат брата не знайде, і сестер нема.
І дітям уже матерів не знайти.

І навіть не знати, де ж ставить хрести? —
Пірокси́ліновий сморід і пил.
Мільйони мерців обійшлись без могил.
Розметані кості згниють без хреста...

Гей, ти ж, Земля моя золота!

Перед ким, перед чим завинила єси?
І яких не кормила ще круків!?
Та і хто не знущався з твоєї краси?!
І яких бракувало ще Юдиних сил,
Щоб і кості дідівські піднесли з могил
Й перемішали
З костями онуків?!

Мовчить Гуляйполе, мовчить Гуляйполе,
Спалене хтивістю й зрадою Юдиною,
І лежать його діти — лежать соколи...
І ніхто не скаже ніколи-ніколи,
Що й вони, що й вони ж були люди.

Гей, і були люди — горді орли!
Тільки ж прості й не лукаві були.

О ви, що цей келих страшний піднесли,
Чи самі ж ви його пили?!

Не тужить дівчина, не плаче сестра,
І рук не ламає матуся стара, —
Одплакали доста — не чути ніде.
Ні вітер не віє, ні крук не паде.
І пташка тужлива тікає також...

Гей, ти. Земле моя!
За що ж!?

За те, що Ти дика була і плідна,
Ясна, як червона калина,
За те, що Ти сонцю близька і рідна
І мила, як тая дівчина!
За те, що Ти в злиднях росла, а цвіла!
Що Волі вітчизною завжди була.
Грімлива, співливая Земле моя! —

Хто ж розсудить!? Який судія!?

Мовчить Гуляйполе, жаске і руде.
А стрілка помалу іде та й іде...

Хай іде. Хай стікає жалоби мить.
Хай жахтить ця земля й мовчить.
Нехай неминучість присуд веде.
Хай стрілка до риски йде, —

Аж поки не стане на грані отій,
Що стоїть Страшний Суд на ній,
Аж поки не крикне хтось в мряці страшній
Жаске й невблаганне — "СТІЙ!!!"

Схитнулись тумани, як фата-моргана.
Хтось уже кличе. Десь уже манить...
Вже вітер жалобу відбув, і встає,
І хмару несе, як знамено своє.

Вже вітер шумитиь і полин гуде...
...Хтось там понурний, мов тінь, іде, —

Ступає задумливий і мовчазний
В кереї своїй бойовій.

І кінь десь, засідланий, кований вже,
Пряде одним вухом і тоскно іржe,
І оком кривавим у ніч позира...
То не тінь — то страшна мара.

Встає від розритих могил і руїн,
Іде Гуляйполе — проходить один.
Іде мовчазний і блідий, мов туман, —
Грізний,
страшний отаман.

Іде отаман по руїнах, мов тінь.
Ступа на уламках усіх поколінь.
Над кратером чорним понуро стає.
Рукою затримує серце своє.
Торкає ногою три черепи він —
І чорний,
і жовтий,
і білий один:
...Прапрадід був,
Прадід...
І син...

Було Гуляйполе, було Гуляйполе! —
Як буряне море, кипіло й гуло.
Були в нього діти, гей, були соколи!
І не було сили такої ніколи,
Щоб скорило, щоб їх знесло.

Три черепи повні сирої землі...

Секунди біжать у їдучій імлі —
Стрілка іде до своєї мети...
Та ніщо не виповнює пустоти.

Марево блідне, хистке, як омана, —
Фата-моргана, фата-моргана.

Вітер шумить. І полин гуде.
І кінь ірже...
Та ніхто не йде!
Не чує ніхто і не бачить його,
Мов немає роду того!

Мов немає вже гордих,
лиш ниці й покірні, —
Нікчемні пророки, і брехуни,
Дрібненькі політики й говоруни,
І паралітики... — лише вони —
Продані, зраджені і невірні.

Меч не тримається в їхній руці,
І переляк на лиці.

О, де Ти, Мужній, Простий і Великий —
Благословенний на меч і бої!?!.
Вибухають воплем, вибухають криком, —
Ждуть Тебе сироти твої, й каліки,
Й невідомщені малята твої!

Удар громами. Смерчем прийди.
І поведи!
І поведи...

О, де Ти, Грізний, Страшний, Непоборний!?
Як Бог, Вогнеликий! Як земля, Чорний!
Меч Правосуддя! Кара Господня! —
Де ж Ти —
Меснику всенародний!?!

Безжалісний, і невблаганний,
І безрозсудний, і предковічний.
Із всіх жорстоких єдино правий!
Страшний,
Апокаліптичний!

Неповинная кров — клятьба Твоя.
Ти — єдиний з усіх Судія.

Тінь Твоя ходить. Вітер гуде...

Іде по кістках він.
Іде...
Іде!!!
(Стрілка доходить своєї межі). —
Ходою тяжкою іде, мов чужий,

Вдивляється мовчки до серця свого, —
Дивиться вглиб — і не бачить його, —
В муках, в вогні обернулось в такий
Камінь
Обсмалений і тяжкий.

Він виходить на дике бескиддя руїн.
Мов чорний орел, позирає один.
Вітер керею йому роздима...
— Нема!.. Ще орлят нема...

Ще лежать між розритих дідівських могил.
Ще ковтають глину, сльози і пил.
Ще їх не окрилив відчай і гнів
Для страшносудних боїв.

Келих не повен. Ще крапля паде.
Ще стрілка До риски своєї іде...

Він пестить ефес і жде:

...Вам мало на світі сиріт і калік?!?
Гряде ж
М І Й !
Р І К !!

І свисне Він так, що туман впаде.
Застогне земля і загуде.
Задвигтить Гуляйполе небачено ще.
І — лявіна потече, —
Невблаганна. Безодвічна.
Страшна. Апокаліптична.

І приб'ють вони серце, мов стяг, на стовпі...
І встануть каліки... І встануть сліпі...
І кинуться юні... Мужні... Старі...
І сестри зґвалтовані, і матері...

І дитя подаватиме кріс і набій
В цей святий, страшносудний бій...

Прокотиться смерч.
Й не поможе ні "Боже мій!",
І не врятує "Пробі" повалених ниць...
Гей, відміряно ж буде та й мірою гожою!

Загатяться кратери кістками ворожими,
Черепами грабіжників і дітовбивць.

Над головами ґвалтівників і паскуд
Довготерпеливі довершать Суд.
І розвіють пил. І розвіють прах.
І ляжуть самі на чужих кістках.
І вітер над ними, як щит, приб'є —
Як Меч Правосуддя — ім'я Твоє.

Лежатимуть так, щоб колись розцвісти.
Лежатимуть всі. І над всіми — Ти
І серце Твоє. І не візьме їх тлінь —
Офіруваних
В ім'я поколінь.

Пливтимуть світи мимо серця Твого.
Цвістиме чебрець. І не буде того,
Хто б Тебе осудив за діла Твої, —
Такого
Нема судії!

А якщо десь є — убий і його!
Щоб знав міру горя Твого.

Пливтимуть світи мимо серця Твого.
Густиме над маками соняшний гонг.
І густиме в віках Твоє ім'я —
Єдиний, найбільший з усіх Судія!

Благословенний. Могутній, як ниви і синь.
Вічний
В с е р ц я х п о к о л і н ь !

Січень, 1944 р. Тернопіль.

МЕЧОНОСЦІ

(Уривок з поеми)

Благословенний день і час,
Й Вітчизна наша з нами!
Нехай ідуть до чорта всі
З розпукою й сльозами.

Ми народились не самі
І день благословили,—
Діди-бо знали,— будем Ми!
І Меч нам залишили.

Благословен же день і час,
І бурі ці, і зливи,
І мати, що родила нас,
Щоб взяти МЕЧ могли ми.

І сполохи, і все, що є,—
Благословенно тричі!
Прийми життя таким, як є,
Й дивись йому у вічі.

На світі цім розумно все —
І тюрми ці, і ґрати,
І ми, що прибули оце,
Щоб їх поруйнувати.

Клади ж важкий п'ястук на Меч,
Чіпляй через рамено...

Ми народилися якраз!
Ставай плечем до мене.

Ми народилися якраз
І знаєм, чиї діти.

Благословен цей день і час,—
Тут є нам що робити.
Клади ж важкий п'ястук на Меч
І не хитайсь в двобої!

Ми будем гордо умирать
І не вмремо з тобою.

Ми є. Були. І будем МИ!
Й Вітчизна наша з нами!
Нехай ідуть до чорта всі
З розпукою й сльозами.

1932